

22710

1897

2010

2002

048
10-8801

370
1968-ԾՐ

375+372.21
4-94

ԿՐԹԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԱՑ

ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷՁ

ԵՒ

ՏԱՐՐԱԿԱՆ ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆ

ՀԱՍՏԱՏԵԱԼ

Ի ԽԱՌՆ ԺՈՂՈՎՈՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՁՈՒԹԵԱՆ

Կ. ՊՈԼԻՍ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Մ. ՍԱՐԸԵԱՆ
ՆԱԽԻԿԻՆ ՊԱՂՏԱՏԼԵԱՆ Տպարան

1897

15744

10629

Մ Ա Ն Կ Ա Պ Ա Ր Տ Է Ձ

1.

Առաջին սկզբունք բարոյական եւ կրօնական դաստիարակութեան

Յ ԷՆ 5 հարեկան

Փոյթ ու խնամք տղոց լաւ սովորութիւններ ստանալ տալու, անոնց սէրը շահելու եւ անոնց մէջ համակրութիւն եւ ներդաշնակութիւն պահպանելու: — Լաւին ու յոռին վրայ նախնական գաղափար մը:

Յ ԷՆ 7 հարեկան

Շատ պարզ խօսակցութիւնք լաւին ու յոռին տարբերութեանց, անոնց հետեւանաց, երկնաւոր Հօր պարգեւաց եւ բարի տղոց յատկութեանց վրայ, դասարանին ու զրօսանաց վարժութիւններուն հետ խառնուած:

Փոքրիկ աղօթք եւ բանաստեղծութիւնք՝ բացատրուած եւ ի բերան ուսած: — Բարոյական պատմութիւնք բերանացի պատմուած եւ հարցմունք անոնց իմաստին ու նշանակութեան վրայ:

Մասնաւոր խնամք այն տղոց մասին՝ որոց վրայ թերութեան կամ մոլութեան մը սկզբնաւորութիւնը կը նշմարուի:

2.

Մայրենի լեզուի վարժութիւնք. — Գիր եւ ընթերցում

Յ ԷՆ 5 հարեկան

Առողջանութեան վարժութիւնք. — խօսակցութիւնք եւ հարցմունք եւ յիշողութեան փոքրիկ հրահանգք (Երգ, Առակ, Վէպ) տղոց բառագիտութիւնն աւելցնելու եւ իրենց միտքը բացատրել վարժեցնելու նպատակաւ: — Պատկերներու բացատրութիւնք:

Յ ԷՆ 7 հարեկան

Նախորդ բաժանման հրահանգները կրկնել:

Առաջին վարժութիւնք գրի եւ ընթերցման: (Արտասանուած խօսք մը բառերու, վանկերու եւ հնչմանց կամ գրերու զատել, եւ տրուած լաւ մը կամ բառեր եւ յետոյ կարճ նախադասութիւններ գրել, կարճ խօսքեր կտրղալ):

Շատ կարճ ընթերցումներ, զորս վարժուհին կ'ընէ եւ տղայք կ'ունկնդրեն եւ յետոյ կը պատմեն:

3.

Իրազիսութիւն. ծանօթութիւնք պիսանի եւ ընկանի առարկայից վրայ:

Առաջին գիտելիք Բնական պատմութեան

Յ ԷՆ 5 հարեկան

Մարդկային մարմնոյն գլխաւոր մասանց, գաւառին գլխաւոր կենդանեաց,

ՏԱՐՐԱԿԱՆ ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆ

ՖԻԶԻԿԱԿԱՆ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

1.

Առողջապահութեան եւ մաքրութեան խնամք

7 ԷԳ 9 տարեկան.

9 ԷԳ 11 տարեկան.

11 ԷԳ 13 տարեկան

Առաւօտուն ու կէս օրէ յետոյ վերադարձին տղոց առողջական վիճակին ու զըլխուն, երեսաց, ձեռաց եւ հանդերձից մաքրութեան քննութիւն. — Կատարեալ մաքրութիւն պահանջել. — Աղտոտներն ընտանեաց դարձնել՝ մաքրուած վերադառնալու համար. — Հիւանդ երեցողներն ու մանաւանդ տարափոխիկ հիւանդութեանց եղանակին մէջ կասկածելի վիճակ ունեցողները տուն զրկել. — Զբօսանաց եւ խաղուց ատեն հսկել իրենց վրայ՝ արդիւնէն համար ինչ որ կրնայ վտանգել իրենց առողջութիւնը. — Գործնական խրատներ տալ թէ ընդհանուրին եւ թէ առանձին՝ սննդեան, հագուստի, կաց ու նիստի, քնոյ եւ հսկման, մարմնոյ եւ հանդերձից մաքրութեան, օգոյ ու բարեխառնութեան վերաբերեալ զգուշութեանց, մարզանաց եւ խաղուց մասին. — Մասնաւոր հոգածութիւն ունենալ տկարագոյններու համար:

2.

Մարմնամազք

(Պէտք է հետեւիլ ազգային վարժարանաց առողջապահութեան Հրահանգին, ինչպէս նաեւ այն յատուկ հրահանգաց որք կը գտնուին մարմնամազակաճ գրքերու մէջ, եւ որք կը տարբերին երկու սեռից համար):

7 ԷԳ 9 տարեկան

Նախապատրաստական վարժութիւնք. — Բազուկներու, սրունքներու, գլխոյ եւ իրանի շարժումներ եւ թեքումներ. — Մանրոցի եւ ցուպի վարժութիւնք. — Վազք. — դարձք եւ չրջանք:

9 ԷԳ 11 տարեկան

Նախորդ վարժութեանց վրայ կ'աւելնան վարժութիւնք եւ փորձք սանդուղի, կապկապ չուանի, օղակներու, հաստատուն ձողի, զուգահեռական ձողերու, կախուած ձողի եւ արապէզի:

11 ԷԳ 13 տարեկան

Նախորդ վարժութիւնք եւ փորձք. — Հորիզոնական գերան. — Մէկ ոտքի վրայ հաւասարակշռութեան վարժութիւնք. — Բազկաց շարժումներ, քայլընթացի հետ զուգորդեալ. — Յզով վարժութիւնք երկ երկու տղոց. — Վազք ու ոտտուծ:

3.

(Մանչերու համար)

7 ԷԳ 9 տարեկան

Ձեռաց աջողակութիւնը զարգացնելու ծառայող ձեռական վարժութիւնք. —

խաւաքարդի կտրատում. երկրաչափական հաստատունոց ձեւով խաւաքարտներ կտրել ու փակցնել:

Կողովագործութիւն. — Զանազան գոյներով շիւղեր կցել, Կաւապատկեր (modelage). — Երկրաչափական հաստատուններու եւ շատ պարզ առարկաներու նմանութիւնք:

9 ԷԳ 11 տարեկան

Սաւաքարտեայ առարկաներ շինել եւ զրուագել գունաւոր թղթով եւ ներկուած գծագրութիւններով:

Երկաթի թելով փոքրիկ ցանցակերպ գործուածք:

Երկաթի թելէ ու փայտէ խառն գործուածք. վանդակք. — Կաւապատկեր. — Ճարտարապետական պարզ զարդեր. — Շատ գործածական գործեաց վրայ ծանօթութիւնք:

11 ԷԳ 13 տարեկան

Գծագրութեան եւ կաւապատկերի զուգորդեալ վարժութիւնք: (Շինուելիք առարկայից չափերով հանդերձ ուրուագիծն յօրինել եւ յետոյ այդ ուրուագիծին համեմատ նոյն առարկաները կաւապատկերել, եւ փոխադարձաբար):

Փայտի վրայ աշխատութեանց մէջ գործածուած գլխաւոր գործեաց ուսումն. — Աստիճանաւորեալ գործնական վարժութիւնք. — Փայտ ողորկել, սղոցել, կցել, Գամով կամ առանց գամի միացուցուած տուփեր. — Փայտի ճախարակ. խիստ պարզ առարկաներու բոլորչիացում:

Երկաթագործութեան մէջ գործածուած գլխաւոր գործեաց ուսումն. վարժութիւնք խարտոցի, եղերահարթում, (ebarbage ou finitbage) դարձնել կամ ձուլածոյ անհարթ առարկայից:

4.

Ձեռական աշխատիւն

7 ԷԳ 9 տարեկան

(Աղջկանց համար)

Գուլպայակերպ հիւսք (tricot). երիզ:

Գործածութիւն քանրվայի եւ անոր ասեղին:

Քանրվայի վրայ ուսում կարի տարերաց. — Շարկար, յետկար, չեզկար եւ խծիպ:

Կտաւի վրայ վարժութիւն կարի սոյն տարերաց (Փոքր կտորներ. — Պէպէքի ձերմակեղէն):

Ուսում թելգրի (մարգայ) ասեղին:

9 ԷԳ 11 տարեկան

Գուլպայակերպ հիւսք. — Թեզանիք. գուլպայ:

Քանրվայի վրայ թելգիր. — Տառն եւ թուանիշ:

Տարերք կարի. — Շարկար, յետկար, չեզկար, խծիպ, չուրջկար, թելտոկ (թէյլ), խաչկար. — Վարժութիւնք պարզ, կրկնակ եւ վերամած (վրան դարձուած) կոր գծի:

Ճարմանդակ (կոճակի ծակ), լարծակ եւ օղակ շինել. կոճակ եւ կեռկոճակ փակցնել. — Ժանեակ կարել. — Փոթփոթել:

Ձարդակարի վարժութիւնք. — Շղթայաչար կար, փուշփուշ կար, կապկար, դրասանդ (ֆէստոն), թելքաշ խծիպ, թուրք ցանցասեղ:

Կիրառութիւն պարզ եւ դիւրին կարի գործերու. — Ձեռաց սրբիչ, անձեռոց, թաշկինակ, գոգնոց, շապիկ. — Պէպէքի շապիկ եւ կիսաշրջագոգնատ ձեւել կարել:

11 ԷԳ 13 տարեկան

Գուլպայակերպ հիւսք. — Կիսաձեռնոց, ձեռնոց, կիսաշրջագոգնատ, բաճկոն:

Գուլպայակերպ հիւսկէններու կարկատում:

Կեռասեղ (քոշէ) եւ ցանցահիւսք (ֆիլէ):

Կտաւի վրայ թելգիր:

Կարի եւ զարդակարի տեսակներու վրայ վարժութիւնք եւ կիրառումնք:

Կարկատք. — Կտոր ձգել. պատուածքը կցել:

Ձեւ եւ կար ձերմակեղինաց եւ դիւրին զգեստուց. — Լայնիկ (քամիզուլ), կիսաշրջագոգնատ, անձեռոց, գոգնոց, անկողնոյ ասուիք, կնոջ եւ էրիկ մարդու շապիկ, տարատ, չիպակ, տղու զգեստք:

Ճերմակի վրայ պարզ զարդասեղի (պոստըրի) վարժութիւնք:

ԻՄԱՅԱԿԱՆ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

1.

ԸՆԹԵՐԳԱՆՈՒՅԻՆ

ՇԷԳ 9 տարեկան

Վարժութիւն ընթերցանութեան եւ առդանութեան. (բառեր, կարճ խօսքեր, փոքրիկ հատուածներ). — Հարցմունք եւ բացատրութիւնք բառից նշանակութեան, խօսքերուն եւ հատուածներուն իմաստին վրայ. — Բերանացի զրուցել տալ հառուածներուն պարունակութիւնը:

9 ԷԳ 11 տարեկան

Ընթերցումն հրահանգիչ հատուածոց (բարոյական, նկարագրական, բանաստեղծական, պատմական, վիպական, տեղագրական, իրադիտական նիւթեր). — Խնամք ուղիղ, յստակ եւ բնական արտասանութեան. — Բացատրութիւնք բառից եւ իմաստից. — Վերլուծումն գաղափարաց. — Բերանացի ամփոփումն հատուածին:

11 ԷԳ 13 տարեկան

Ընթերցումն ծաղկաքաղ հատուածոց ազգային հեղինակաց (աշխարհաբար, բայց ինչ ինչ պարզ գրաբար հատուածներով խառն). — Արտայայտիչ ընթերցանութիւն. — Բացատրութիւնք բառից եւ իմաստից եւ անոնց գլխաւոր ձեւերուն (երբ պատահի). — Վերլուծումն հատուածին (գլխաւոր եւ երկրորդական գաղափարք. յատակագիծ հատուածին). — Ոտանաւոր հատուածոց առթիւ՝ բացատրութիւն տաղաչափութեան գլխաւոր կանոնաց. — Կենսագրական կարճ ծանօթութիւնք հատուածին հեղինակին վրայ:

2.

Դիր

ՇԷԳ 9 տարեկան

Դիր խոշոր, միջին ու նուրբ:

9 ԷԳ 11 տարեկան

Ընթացիկ գիր (մանր գիր եւ գլխագիր):

11 ԷԳ 13 տարեկան

Ընթացիկ, բոլոր (ronde) եւ գոթիկ գիր:

3.

Աւխարհիկ հայ լեզու եւ սկզբունք գրաբար հայերէնի

ՇԷԳ 9 տարեկան

1. Փերականական նախագիտելիք. — Բերանացի փոքրիկ ծանօթութիւնք. — Տղուն յայտնի բառերով արուած օրինակներու վրայ՝ բառից գլխաւոր տեսակները (գոյական, ածական, բայ, դերանուն) եւ անոնց ինչ ինչ հանգամանքները (թիւ եւ դէմք, ածանցում եւ բարդ) ուսուցանել. — Գաղափար մը պարզ նախադասութեան եւ բային ենթակային հետ համաձայնութեան վրայ:

2. Լեզուի եւ փերականութեան վարժութիւնք. — Ընթերցանութեան գրքին կարգացած հատուածներուն վրայ ինչ ինչ փոքր հարցմունք բառից գործածութեան, ուղղագրութեան, տեսակին, կազմութեան եւ նախադասութեան մը գլխաւոր մասերուն վրայ:

Ընթացք մտամարդական եւ կրթական գրաւոր ու բերանացի հրահանգաց. — Որոշել եւ գտնել անձնաւոր եւ անանձն, կենդանի ու անկենդան, նիւթական ու աննիւթական իրաց անուններ, առարկայից թիւը, սեռը, յատկութիւնքը, գործողութիւնքն ու վիճակները նշանակող բառեր ու ձեւեր. — Ընել գոյականի եւ ածականի, բայի եւ խնդրոյ, յատկացուցչի եւ յատկացելոյ, ենթակայի եւ ստորոգելոյ զուգադրութիւններ, գոյականի եւ դերանուն փոխադրութիւններ, պարզ ածանցումներ եւ բարդումներ, ձեւի փոփոխութիւններ, խօսքի լրացումներ (գործնականապէս, արուած օրինակներու հետեւողութեամբ):

3. Հրահանգիչ յիշողութեան եւ արտասանութեան. — Ընթերցանութեան գրքին մէջէն ուսումն ի բերան եւ արտասանութիւն պարզ փոքրիկ բանաստեղծութեանց, յետ բացատրութեան:

(Պահանջել աշակերտէն ազատօրէն պատմել կամ յառաջ բերել արտասանուած կտորին իմաստները. — Վերլուծական հարցմունք:)

4. Ուղղագրութիւն. — Ընդօրինակել ընթերցանութեան գրքին սերտելի հառուածք:

Թիշողութեամբ արտագրել ի բերան ուսեալ հառուածք:

Աստիճանեալ զրուցադրութիւնք սովորական եւ կանոնական ուղղագրութեան. (կարճ խօսքեր):

5. Բարձրագույն ընթերցումն ուսուցչին կողմէ. — Շարաթը երկու անգամ՝ տղայքը հետաքրքրող հատուածի մը. — խօսակցութիւնք եւ բացատրութիւնք:

6. Շարադրութիւն. — Բերանացի նմանողութիւն կարգացուած եւ բացատրուած փոքր խօսքերու:

Սեւ տախտակի, քարետախտակի կամ տետրակի վրայ նմանողաբար յառաջ բերել կարգացուած եւ բացատրուած մէկ քանի խօսքեր:

Շարադրութեան առաջին վարժութիւնք. — Կարճ նախադասութիւնք, յետ նախադասութեան (ծանօթ եւ ընտանի առարկայից, անձանց եւ կենդանեաց վրայ փոքրիկ դիտողութիւնք եւ նկարադրութիւնք, փոքրիկ պատմութիւնք):

ՁԷՆ 11 Տարեկան

1. Ֆեռականութիւն. — Աշխարհաբար հայերէնի վրայ քերականութեան դասեր, օրինակներով բացատրուած. — Ա. Ուսումն բառից (մասունք բանի, հոլովմունք եւ խոնարհմունք, ածանցում եւ բարդում, կիտադրութիւն). Բ. Ուսումն նախադասութեանց (նախադասութեան էական եւ լրացուցիչ մասունք, խնդիրք եւ խնդրառուք. կարգ եւ համաձայնութիւն նախադասութեան մասանց. կապակցութիւն նախադասութեանց):

2. Լեզուի եւ ֆեռականական վարժութիւնք. — Ընթերցանութեան գրքին ընա-
զրաց վրայ հարցմունք բառից առմանց, տեսակներուն, քերականական ձեւոց, կազմութեան առնչութեանց կամ պաշտօններուն եւ նախադասութեանց մասանց ու կապակցութեան վրայ:

Ընթացք մտամարդական եւ կրթական գրաւոր հրահանգաց (բերանացի վարժութեամբք խառն). — Փոխադարձ ուսումն դաղափորաց եւ բառից, մտածման եւ բացատրութեան. — Գիւտի վաբժութիւնք. — Բառից նշանակութեանց սահմանում, նմանութիւն եւ հակառակութիւն (հոմանիշք եւ հակաիշք). — Բառակազմութիւն (ածանցք, բարդք, բառից ընտանիք). — Համաձայնութիւն, կապակցութիւն եւ լրացում խօսքի մասերու. — Հոլովմանց, խոնարհմանց, դերանունաց, մակ-բայից եւ շարկապաց կիրառութիւն եւ ձեւափոխութիւնք. — խօսքին հաստատա-կան, ժխտական, պատմական, հարցական, հրամայական, արգելական, տարակուսական, թէական, ըզձական ձեւերը:

3. Վերլուծական վարժութիւնք. — Տրուած խօսքի մը վրայ բերանացի, մերթ եւս գրաւոր, քերականական վերլուծութիւն:

4. Հրահանգք յիշողութեան եւ արձատանութեան. — Ուսումն ի բերան եւ արտասանութիւն առական, մանր քերթուածոց, արձակ հատուածոց, յետ բացատրութեան:

Արտասանուած հատուածը բերանացի պարզել ու բացատրել:

5. Ուղղագրութիւն. — Ընդօրինակել ընթերցանութեան գրքին սերտելի հա-
տուած:

Յիշողութեամբ արտագրել ի բերան ուսեալ հատուածը:

Բացատրեալ զրուցագրութիւն մաքուր աշխարհաբար հատուածոց:

6. Բարձրագույն ընթերցումն ուսուցչին կողմէ՝ շարաթը երկու անգամ՝ ընտիր հեղինակներէ առնուած պարզ եւ շահեկան հատուածոց. — խօսակցութիւնք եւ բա-
ցատրութիւնք:

7. Շարադրութիւն. — Բերանացի, նմանողաբար յառաջ բերել ուսուցչէն պատ-
մուած զրոյց մը:

Փոքր շարադրութիւնք, յետ նախապատրաստութեան. (իրադիտական նիւթեր, պարզ նկարադրութիւնք, կարճ պատմութիւնք):

11 ԷՆ 13 Տարեկան

1. Ֆեռականութիւն եւ ոճ. — Ուսումն պարբերութեանց. գլխաւոր եւ լրացու-
ցիչ նախադասութիւնք. շարադասութեան ձեւք (աշխարհաբար):

Տարրական քերականութիւն գրաբար հայերէնի (գրաբարի յատուկ ձեւք. — Ա. Նունաց եւ դերանունաց հոլովմունք, լծորդութիւնք բայից, նախադասութիւնք եւ անոնց գլխաւոր գործածութիւնք, ուրիշ անփոփոխ բառք, կարգ եւ համաձայնութիւն խօսքին մասանց):

Բառակազմութիւն (ուսումն ածանցական մասնկանց եւ ածանցման ու բարդ-
ման օրինաց):

Գաղափար բառից եւ իմաստից ձեւերու, ոճոյ յատկութեանց, շարադրութեան
կանոնաց եւ գրական սեռերու վրայ:

2. Ֆեռականութեան եւ ոճոյ վարժութիւնք. — Ընթերցանութեան գրքին ընա-
զրաց վրայ քերականութեան, ոճոյ եւ շարադրութեան տեսակէտներով դիտողու-
թիւնք եւ վերլուծութիւնք:

Պարզ գրաբար ծաղկաքաղ հատուածոց բերանացի յաշխարհաբար թարգմանու-
թիւն (երբեմն գրաւոր):

Գործնական գրաւոր հրահանգներ գրաբար քերականութեան կանոնաց կիրառման:
Ընթանցք մտամարդական եւ կրթական հրահանգաց. — Գիւտի, դատողութեան
եւ իմաստասիրութեան, բառից ընտրութեան ու գործածութեան, բացատրութեան
եղանակաց, շարադրութեան ու ոճոյ ձեւերու այլազան վարժութիւնք:

3. Վերլուծական վարժութիւնք. — Տրուած խօսքի մը վրայ բերանացի, մերթ
եւս գրաւոր, արամաբանական վերլուծութիւն:

Ֆեռականական վերլուծութիւն գրաբար պարբերութեան մը:

4. Հրահանգք յիշողութեան եւ արձատանութեան. — Արտայայտիչ արտասանու-
թիւն, մաքուր աշխարհաբարով եւ մերթ պարզ գրաբարով գրուած, արձակ եւ ո-
տանաւոր հատընտիր հատուածոց, արամախօսութեանց եւայլն, յետ բացատրութեան:

Արտասանուած հատուածը բերանացի պարզել ու բացատրել:

5. Ուղղագրութիւն. — Յիշողութեամբ արտագրել ի բերան ուսեալ հատուածը:
Բացատրեալ զրուցագրութիւն ընտիր հեղինակներէ առնուած աշխարհաբար եւ
մերթ պարզ գրաբար հատուածոց:

6. Ուսուցչին կողմէն, մերթ աշակերտաց գործակցութեամբ, ընթերցմունք գրա-
կան, թատերական, պատմական ընտիր հատուածոց. — խօսակցութիւնք, գրական
դիտողութիւնք եւ բացատրութիւնք:

7. Շարադրութիւն. — Բերանացի համարատուութիւն ընթերցմանց, դասուց,
շրջագայութեանց, գիտական փորձերու, եւայլն:

Աշակերտին կողմանէ կենդանի բարբառով վերլուծութիւն հմտալի կամ գրական
կտորի մը՝ որ կանխաւ տրուած ըլլայ իրեն ուսումնասիրելու:

Ոստանաւոր գրուածներ արձակի վերածել :

Գրաւոր համարատուութիւն գասուց եւ ընթերցմանց :

Շարադրութիւնք, յետ նախապատրաստութեան (եւ մերթ աշակերտները թող-
լով իրենք իրենց), այլազան պարզ նիւթոց վրայ . (պատմութիւնք, նամակք, պարզ
նկարազրութիւնք, տպաւորութիւնք, առաձներու կամ բարոյական վճռոց բացա-
տրութիւնք) :

4.

Տարեւ Օսմաներէն լեզուի

ՅԷԸ 11 տարեկան

Գիր եւ ընթերցում . — Պարզ թուրքերէնով գրուած ընթերցանութեան գրքի մը
հատուածները լաւ առողջանութեամբ կարդալ, թարգմանել, բացատրել, ընդօրինակել
եւ անոնց մէջէն բառեր ու պարբերութիւններ եւ տակաւ ամբողջ հատուածներ
զրուցագրել :

Խօսակցութիւն թուրքերէն լեզուաւ՝ թարգմանուած ու բացատրուած հատուա-
ծոց վրայ (վերլուծական հարցմունք եւ պատասխանիք) :

Թուրքերէնի քերականական ձեւոց ուսումը, գործնական հրահանգներով :

11 ԷԸ 13 տարեկան

Ընթերցանութիւն, ընդօրինակութիւն, թարգմանութիւն եւ զրուցազրութիւն
տպեալ եւ ձեռագիր պաշտօնական գրութեանց (սէնէտ, արդուհալ, պայմանագիր,
եւ այլն), լրագրական հատուածոց եւ այլ գրուածոց :

Բացատրութիւնք եւ խօսակցութիւն թուրքերէն լեզուաւ՝ նոյն գրութեանց վը-
րայ : (Պէտք է պահանջել որ աշակերտք պատրաստուին բերանացի բացատրել, պատ-
մել կամ ամփոփել ընթերցուածոց իմաստներն, ըստ կարի հետեւելով հեղինակին
գործածած բացատրութեանց) :

Ի բերան ուսումն ընտիր հատուածոց . — Ի բերան ուսեալ հատուածը յիշողու-
թեամբ արտագրել :

Արաբերէն եւ Պարսկերէն լեզուաց օսմաներէնի մէջ գործածական ձեւոց ու կա-
նոնաց վրայ քերականական դասք հրահանգներով :

Բառագիրական եւ բառակազմական վարժութիւնք :

Պիտանի գործածական գրութեանց վարժութիւն :

Ձանազան նիւթոց վրայ պարզ շարադրութիւնք :

5.

Տարեւ Պաղիերէն լեզուի

(Թաղերուն համար կամաւոր)

ՅԷԸ 11 տարեկան

Գիր եւ ընթերցանութիւն . — Բառերու նշանակութիւններ, առարկայից անուն-
ներ, մանր խօսքեր : Անոնց ուղղագրութիւնը :

Առաջին ընթացք հայերէնէ ի գաղիերէն ու փոխադարձ հրահանգաց, աստիճա-

նաբար գաղիերէն փոքրիկ նախադասութեանց կազմութեան վարժեցնելու եւ իրրեւ
գործնական պարզ քերականութիւն մը՝ ուսուցանելու համար անուանց յոգնակիի եւ
արական ածականաց իգականի կազմութիւնը, որոշիչ ածականները, գերանունները,
գլխաւոր նախադասութիւնները, մակբայները եւ շաղկապները, օժանդակ եւ կանո-
նաւոր բայից խոնարհումը :

Թարգմանութիւն ի հայ աստիճանեալ պարզ հատուածոց : Թարգմանուած հատ-
ուածոց վրայ վերլուծական պարզ հարցմունք եւ պատասխանիք՝ գաղիերէն լեզուով :
(Աշակերտք պիտի վարժին ընագրին մէջէն իրենց պատասխանները գտնելու եւ կազ-
մելու) :

Ուսումն ի բերան կարճ եւ պարզ հատուածոց (արձակ եւ ոտանաւոր), յետ բա-
ցատրութեան ու թարգմանութեան :

Ընդօրինակութիւն թարգմանեալ, ուսեալ հատուածոց :

Փոքրիկ զրուցազրութիւն . — Ի բերան ուսեալ հատուածներ յիշողութեամբ ար-
տագրել :

11 ԷԸ 13 տարեկան

Երկրորդ գործնական ընթացք գաղիերէն լեզուի եւ քերականութեան, հայերէնէ
ի գաղիերէն եւ փոխադարձ հրահանգներով, ինչպէս եւ զուտ գաղիերէն վարժու-
թիւններով, շարունակելու համար մեթոտիկ կերպով սովորեցնել գաղիերէն խօսքին
կազմութիւնը եւ ընթացիկ լեզուին բացատրութիւններն ու ձեւերը, միանգամայն
աւանդելով լեզուին տարրական քերականութիւնը, այն է բառագիրութիւնը (տասն
մասունք բանի, խոնարհմունք կանոնաւոր եւ անկանոն բայից, կազմութիւն ժամա-
նակաց, ածանցում եւ բարդում) եւ համաձայնութեան կարեւորագոյն կանոնները :

Խօսակցութեան մէջ գործածական ձեւոց վրայ մասնաւոր վարժութիւնք :

Գրաւոր եւ բերանացի թարգմանութիւն եւ բացատրութիւն գաղիերէն հատուա-
ծոց . (աշակերտէն պիտի պահանջուի բերանացի՝ հայերէն սրբագրեալ թարգմանու-
թեան վրայէն հատուածն ի գաղիերէն վերածել, հատուածին իմաստից վրայ եղած
վերլուծական հարցումներու գաղիերէն պատասխանել, ընագրին բացատրութեանց հե-
տեւելով՝ պարունակութիւնը պատմել կամ ամփոփել նոյն լեզուով) :

Թարգմանութեան գրքին սերտելի հատուածն ընդօրինակել . — Զրուցագրել նոյ-
նին մէկ մասը :

Փոքրիկ շարադրութիւնք՝ մերթ հետեւողութեամբ ուսուցչէն ընթերցուած ու
բացատրուած հատուածի մը, եւ մերթ ուսուցչէն տրուած նիւթի մը վրայ (նամակ,
զրոյց, բացատրեալ առած) :

Ուսումն ի բերան հատընտիր պարզ հատուածոց . (Բանաստեղծութիւն, առակ,
տրամախօսութիւն) : Ի բերան ուսեալ հատուածը յիշողութեամբ արտագրել :

6.

Պատմութիւն

7 ԷԸ 9 տարեկան

Պարզ զրոյցք եւ խօսակցութիւնք ազգային եւ Օսմանեան ընդհանուր պատ-
մութեան երեւելի անձանց ու դիպաց վրայ : (Առանց դասագրքի, բայց ուսուցիչը
ցոյց կուտայ աշակերտաց նիւթին վերաբերեալ պատկերները) :

Նոյնպէս բացատրութիւն այն բառից որ անտեսական կեանքի երեւոյթ մը կը յայտնեն . հարստութիւն , ճարտարութիւն , փոխանակութիւն , առեւտուր , զրամազլուխ , թոշակ , զրամ եւայլն :

ՅԷԳ 11 տարեկան

Պարզ ծանօթութիւնը Օսմանեան Պետութեան կազմակերպութեան վրայ . — Վեհապետութիւն . — Նախարարութիւն , կուսակալութիւն եւ ստորաբաժանումներ . — Պատրիարքարանք . — Պարտք քաղաքացւոց . — Տնտեսագիտական պարզ խօսակցութիւնք . — Արտադրութեան , անոր գործինքնութիւն , անոր տեսակներուն եւ անոր նպաստող պայմանաց վրայ :

11ԷԳ 13 տարեկան

Պիտանեգոյն գիտելիք Օսմանեան օրէնսդրութեան . — Դատարանք , դատաւարական եղանակք , առուծախ , պայմանագրութիւնք , վաճառականական ու կալուածական օրէնք , կտակ , յանցանք եւ պատիժք : — Պատրիարքարան Հայոց . — Պատրիարք եւ կեդրոնական վարչութիւն . — Առաջնորդութիւնք եւ Գաւառական վարչութիւնք . — Թաղական Խորհուրդք եւ Դպրոցական Հոգաբարձութիւնք : — Տնտեսագիտական պարզ խօսակցութիւնք եկամտի , տոկոսի , թոշակի , զրամոց , վարկի ու զրամատան , խնայողական սնտուկի , ապահովագրութեան , գործակցական ընկերութեանց , պէտքի ու սպաւման վրայ :

Ծ.

Տարրական Թուաբանութիւն

ՅԷԳ 9 տարեկան

Թուոց արտասանութիւնք եւ գրութիւնք . 1 էն մինչեւ 1000 (գրուած թիւը կարդալ , ըսուած կամ ուզուած թիւը գրել) : — Մտաւոր հաշիւ . — Չորս գործողութիւնք առարկայից վրայ՝ նախ 1 էն 10 , յետոյ 1 էն 20 , եւ յետոյ 1 էն 100 Թուոց մէջ սահմանափակ : — Յաւելման եւ բազմապատկութեան աղիւսակաց ուսում : — Գրաւոր հաշիւ . — Ամբողջական Թուոց վրայ (1—1000) յաւելում , բարձում , բազմապատկութիւն եւ բաժանում՝ յաջորդաբար եւ պարադայից ու վարժութեանց աստիճանեալ դժուարութեամբք . անոնց ընդհանուր կանոնները : — Տղոց ընտանիքներէն վրայ բերանացի ու գրաւոր խնդիրք եւ խնդրոց ու կատարուած գործողութեանց վրայ պատճառաբանութեանց վարժութիւնք . — Պարզ գաղափար կոտորակք : — Չափի , կշռոյ եւ զրամոց եւ անոնց ստորաբաժանմանց ու բազմապատկւններուն նախնական ծանօթութիւնք . (մէդր , կանգուն , կրամ , տրամ , լիդրա , ֆրանք , շրուշ , Թուաբանական նշանաց ծանօթութիւն եւ գործածութիւն :

ՅԷԳ 11 տարեկան

Որ եւ է ամբողջական Թուոց արտասանութիւնն եւ գրութիւնք : — Որ եւ է ամբողջական Թուոց չորս գործողութիւնք եւ անոնց ընդհանուր կանոնք :

Ընդհանուր գաղափար կոտորակաց վրայ . — Գործածական չափուց , կշռոց , շրամոց եւ ժամանակի բաժանմունքք :

Խառն Թուոց չորս գործողութիւնք եւ անոնց ընդհանուր կանոնք :

Տասնորդական կոտորակք . — Տասնորդական կոտորակաց արժէքը գտնել . — Անոնց չորս գործողութիւնք :

Վարժութիւնք եւ խնդիրք՝ պատճառաբանութեամբ :

Այս ամէն գործողութեանց վրայ մտաւոր համարողութեան վարժութեանց շարունակութիւն :

Թուաբանական նշաններով ու հաւասարութեամբ ներկայացնել առաջարկուած ու լուծուած խնդիրները :

11ԷԳ 13 տարեկան

Վերատեսութիւն եւ վարժութիւնք նախորդ դասընթացքին :

Նախնական թիւք . բաժանականութեան յատկանալիքք . վերածումն Թուոց իրենց նախնական արտադրչաց , մեծագոյն հասարակ բաժանող , փոքրագոյն հասարակ բազմապատկի :

Հասարակ կոտորակք . — Յատկութիւնք , պարզմունք եւ չորս գործողութիւնք նոցա :

Հասարակ կոտորակաց արժէքը գտնել :

Հասարակ կոտորակները տասնորդականաց եւ տասնորդականները հասարակաց վերածել :

Մէդրական գրութիւն . — Տասնորդական չափուց , կշռոց եւ շրամոց բաղդատութիւնն ուրիշ գործածական , տեղական եւ այլ չափուց , կշռոց եւ շրամոց հետ , եւ անոնց վերաբերեալ հաշիւներ :

Համեմատութիւնք . — Պարզ եւ բաղադրեալ երեքի կանոն , եւ անոր կիրառումը տոկոսի , զեղչի , համեմատական բաշխման , միջնոց եւ այլն խնդրոց լուծման :

Միութեան կանոնի կիրառում խնդրոց լուծման :

Կիրառումներ բոլոր կանոնաց : (Վարժութիւնք եւ խնդիրք . պատճառաբանեալ լուծում) :

Արագահաշուոյ եղանակք մտաւոր ու գրաւոր հաշուոց համար :

Տոմարակալութեան առաջին ծանօթութիւնք . — Առեւտրական գիտելիք :

10.

Տարրական գործնական երկրագալութիւն

ՅԷԳ 9 տարեկան

Այլ եւ այլ տեսակ գծերը (ուղիղ , բեկեալ , կոր , ուղղաձիգ , հորիզոնական , խոտոր , զուգահեռական , ուղղահայեաց) , այլ եւ այլ տեսակ անկիւնները (ուղիղ , սուր եւ բութ) եւ ամենէն տարրական կանոնաւոր ձեւերը (եռանկիւն , քառակուսի , ուղղանկիւն քառանկիւն , տարանկիւն , բոլորակ) ձանձնալ , եւ գծել՝ արձակ ձեռքով , տակաւ վարժուելով (սեւ տախտակի վրայ) երկրաչափական գործեաց գործածութեան :

Ուղիղ գծեր եւ անկիւններ չափել . — Ուղիղ գծերը հաւասար մասերու բաժնել . — Երեք մեկուսութիւնք :

Երկրաչափական հաստատանոց (խորանարդ , զուգահեռոսն , բուրգ , գլան , կոն եւ գունտ) վրայ ծանօթութիւն տրւար առարկայից միջոցաւ :

Աչքով միայն մեծութիւններ չափելու եւ բաղդատելու յաճախակի վարժութիւնք , ինչպէս նաեւ հեռաւորութեանց մերձաւոր դնահատում եւ մէջրական չափով բացատրութիւն :

ՊԷԳ 11 օտրեկան

Վարժութիւն երկրաչափական գործեաց (քանակ , կարկին , ուղղանկիւնագիծ , անկիւնաչափ) գործածութեան , սեւ տախտակի եւ թղթի վրայ :

Ծաւալ , մակերեւոյթ , գիծ , կէտ . — Այլ եւ այլ տեսակ գծեր . — Անոնց գծումը . — Յաւելում եւ բարձում գծերու . — Չափում ուղիղ գծերու . — Ուղղահայեացները գծել . — Զուգահեռականներու գծում :

Անկեանց տեսակներն իրարու վերաբերմամբ (առնթերակաց , յաւելուածական , լրացուցիչ համադիր , հակադիր) . կիսող . զուգահեռականներով եւ հատանողով մը կազմուած անկիւններ : Գծում , չափում եւ բաժանում անկեանց :

Բազմանկիւնք . — Եռանկեանց եւ քառակողմանց տեսակները . անոնց գլխաւոր յատկութիւնները . անոնց գծումը , անոնց տարածութեան չափը :

Շրջանակ եւ բոլորակ . — Շառաւիղ , տրամագիծ , լար , աղեղ , նեւ , հատանող , չօշափող , հատուած , հատուածող , պսակ :

Շրջանակ գծել , աստիճաններ . հաւասար մասերու բաժնել , չօշափող ու հատանող քաշել , կանոնաւոր բազմանկիւններ գծել :

Գոյ ծնական ծանօթութիւնք խորանարդի , սղոցակի , բուրգի , գլանի , գունտի եւ անոնց հիմնական յատկութեանց վրայ : Զանոնք գծել սեւ տախտակի ու թուղթի վրայ . խաւաքարտով չիւնել :

11ԷԳ 13 օտրեկան

Պիտանեգոյն տարերք մակարդակ երկրաչափութեան . (գործնական կիրառութիւն ունեցող տեսութիւնք եւ ապացոյցք) : Ծաւալներու չափը :

(Մանչերու համար)

Կիրառութիւն անդաչափութեան պարզագոյն գործողութեանց :

Հարթաչափութեան (nivellement) վրայ դադափար :

11.

Տարեք բնական գիտութեանց եւ նոցին կիրառումն յառողջապահութեան , յերկրագործութեան եւ ի նաւարութեան

(Մ-Ր-Դ-Դ-Դ-Դ-Դ) ԷԳ 9 օտրեկան

Իրագիտական դասք աստիճանեալ . — Մարդ , կենդանիք , տունկք , հանքեր ու բնական երեւոյթներու դիտողութիւն , պարզ բացատրութեամբք :

Ամենօրեայ գործածութեան ու պէտքի վերաբերեալ իրաց նախնական նիւթերուն ու ասոնց ստացման ու պատրաստութեան վրայ պարզ ծանօթութիւնք . (ուտե -

լիք , հագնելիք , վառելիք , դեղանիւթք , շինուածանիւթք , կահ կարասիք , թուղթ , գրիչ եւ գիրք , դրամք , արուեստական գործիք) :

Դպրոցին պարտիզին մէջ պարտիզպանական փոքրիկ աշխատութիւնք եւ ծանօթութիւնք :

Հաւաքածոյ բնապատմական առարկայից՝ աշակերտաց ձեռքով , մանաւանդ դպրոցական պտոյտներու ատեն :

(Մ-Ր-Դ-Դ-Դ-Դ-Դ) ԳԷԳ 11 օտրեկան

Բնական գիտութեանց յոյժ տարրական ծանօթութիւնք :

Մարդ . — Գլխաւոր մասունք մարդկային մարմնոյ եւ գաղափար մը կենաց գլխաւոր պաշտօններուն վրայ :

Կենդանիք . — Ծանօթութիւնք մեծ բաժանմանց եւ ողնայարաւորաց դասերուն վրայ , մէն մի խումբին կենդանի մը տիպ առնելով , Ընտանի եւ վայրի , օգտակար եւ վնասակար անասուններ :

Բոյսք . — Մի քանի տիպերու վրայ ուսումնասիրութիւն բոյսին գլխաւոր գործարանաց . — Ծանօթութիւն բուսական մեծ բաժանմանց . — Օգտակար եւ վնասակար բոյսերը ցոյց տալ (մանաւանդ դպրոցական պտոյտներու ատեն) :

Քաւեր եւ մետաղներ . — Կարծր եւ կակուղ քարի տեսակներ . թանկագին քարեր . — Գլխաւոր մետաղներ ու անոնց գործածութիւնք :

Մարմնոց երեք վիճակները :

Ծանօթութիւնք ի վերայ օդոյ , ջրոյ ու այրման . — Որոտում եւ կայծակ :

Ջեռուցման եւ լուսաւորութեան զանազան եղանակք եւ նիւթք :

Փորձառական փոքրիկ ապացուցմունքք :

Ընթերցմանց , իրագիտական դասուց եւ պտուտից առթիւ ծանօթութիւնք հոյոյ գլխաւոր տեսակաց , պարարտացուցիչ նիւթոց , հողագործական աշխատութեանց եւ գործեաց վրայ :

(Մ-Ր-Դ-Դ-Դ-Դ-Դ) 11ԷԳ 13 օտրեկան

Ծանօթութիւնք բնական գիտութեանց . — Նախորդ դասընթացքին վերադասութիւնն ընդլայնմամբ :

Նախնական ծանօթութիւնք . — Անկենդան ու կենսաւոր մարմինք եւ անոնց որոշիչ հանգամանքք . — Կենսաւոր էակաց բաժանում . — Կազմութիւն կենդանեաց :

Մարդ . Ծանօթութիւնք մարդկային կմախքին , մարսողութեան , արեան շրջանի , շնչառութեան եւ շարժման գործարաններուն , ջրային զրութեան եւ զգայարանաց վրայ :

Գործնական խրատք առողջաբանութեան . (անդառութիւն , շնչելի օդ , բնական , հանդերձ , լոգանք , մարմնամարդք , քուն եւ հանգիստ , առողջաբանութիւն զգայարանաց . (ալքոլի , ծխախոտի , եւայլն գեղձմանց վնասները) :

Կենդանիք . — Դասակարգութեան մեծ գծեր . (ընդհանուր հանգամանքք , դասք եւ գլխաւոր տեսակք) . — Օգտակար կենդանիք (ընտանի , որսի մուշտակաւոր անասունքք . — Զուկեր , միջատք , մարդուն բնական օժանդակները) . — Վնասակար կենդանիք :

Բոյսք . — Տունկին էական մասունքք . — Գլխաւոր խումբք . — Օգտակար բոյ-

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

1.

ԿՐՈՆԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄ

7 ԷՆ 9 ՏԱՐԵԿԱՆ

Աստուածաշնչական պատկերներու վրայ բերանացի պատմել ու պատմել տալ Հին եւ Նոր Կտակարանաց եւ Քրիստոնէութեան Հայոց մէջ հաստատութեան պատմութիւններուն ինչ ինչ մասերը, առանց պատմական կապակցեալ կարգ մը պահելու անոնց մէջ, ընտրելով այնպիսի դէմքեր ու իրողութիւններ որք խօսին մանաւանդ տղոց երեւակայութեան ու սրտին, եւ բարոյական տպաւորութիւն մը յառաջ բերելու մտադիր ըլլալով:

Ուսուցիչը պիտի կրնայ կանգ առնուլ հետեւեալ գլխաւոր կէտերուն վրայ:

1. Նախածնողք. Կայէն եւ Աբէլ. Նոյ եւ Զրհեղեղ. Աբրահամու զոհը. Իսահակ եւ Ռեբեկա. Յակոբ եւ Եսաւ. Յովսէփի գեղեցիկ. Մովսէս եւ Կարմիր ծովու անցքը. Յեփթայէ. Սամսոն. Սամուէլի մանկութիւնը. Տովբիթ. Հռութ. Դաւիթ եւ Գողթիթ. Դաւիթ եւ Սաուլ. Սողոմոնի դատաստանը. Գոթոդիա եւ Յովա. Յուդիթ. Նաբուգոդոնոսոր եւ երեք մանկունք. Եսթեր:

2. Յիսուսի ծնունդը. — Եգիպտոս փախուստը եւ Բեթղեհեմի կոտորածը. — Սիմէոն ծերունի. — Յիսուս երկոտասանամեայ ի տաճարին. — Յիսուսի մկրտութիւնը. — Յիսուս եւ մանուկները. — Նայինի պատանին. — Կանայ հարմիքը. — Յիսուսի խօսած առակները (Անառակ որդին, Տնտեսը, Մեծատունն ու աղքատը). — Յիսուս յերուսաղէմ. — Ղազարու յարութիւնը. — Յիսուսի ընթրիքը. — Ունայալուայ. — Յուդայի մասնութիւնը. — Յիսուսի չարչարանքը եւ խաչելութիւնը. — Յիսուսի յարութիւնը եւ համբարձումը:

3. Յիսուս եւ Աբգար. — Աբգար եւ Թադէոս. — Սանդուխտ կոյս. — Տրդատ եւ Գրիգոր Լուսաւորիչ. — Հռիփսիմեան կուսանք:

Հայր մերը ի բերան սովորեցնել տղուն մտքին յարմար բացատրութեամբ, եւ զայն առնուլ իբրեւ հիմ կրօնից՝ պարզ գաղափար մը տալու համար:

9 ԷՆ 11 ՏԱՐԵԿԱՆ

Սրբազան պատմութիւն. — Աւելի կանոնաւոր կարգով մը, բայց համառօտիւ, Հին եւ Նոր Կտակարանաց պատմութիւնները:

Քրիստոնէութեան Հայոց մէջ հաստատութեան պատմութիւնը. — Հայաստանեայց Եկեղեցին եւ իւր սուրբերը:

Աւետարանի պատուէրները:

Քրիստոնէայ Եկեղեցւոյ գլխաւոր սօներու բացատրութիւնը:

11 ԷՆ 13 ՏԱՐԵԿԱՆ

Սրբազան պատմութիւն. — Վերատեսութիւն միջին դասընթացքի. Եկեղեցւոյ առաջին երեք ժողովները. Քրիստոսի Եկեղեցւոյ ամենէն նշանաւոր հայրերը. — Հայ Եկեղեցւոյ մեծանուն Հայրապետք եւ Թարգմանիչք:

Քրիստոնէութեան գլխաւոր բաժանումները:

Ընթերցում եւ բացատրութիւն Աւետարանի. (Լերան քարոզը, Առաքնները, Յիսուսի վերջին շաբաթը):

Համառօտ քրիստոնէական վարդապետութիւն. (հաւատալիք Եկեղեցւոյ, խորհուրդք Եկեղեցւոյ, քրիստոնէական առաքինութիւնք եւ եօթն մահացու մեղքերը):

2.

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒՅԻՆ

7 ԷՆ 9 ՏԱՐԵԿԱՆ

Ընթերցում (բարոյական եւ կրօնական պատմութիւնք, առակք, խրատական խօսք, փոքրիկ բանաստեղծութիւնք) եւ բարոյական իմաստ մ'ունեցող պատկերներու բացատրութեանց միջոցաւ եւ ընտանեկան խօսակցութեամբք՝ տղոց մէջ բարւոյ ու չարի զանազանութեան եւ պարտականութեան զգացումը պայծառացնել եւ բարութեան բնական զրդումներն ու սէրը զօրացնել. — Սրտին միջոցաւ կրթել:

Բարոյական կրթութեան գործնական եղանակներ ի գործ դնել:

1. Տղոց անհատական բնաւորութեանց գիտողութենէն օգուտ քաղելով՝ իւրաքանչիւրին բարի տրամադրութիւնները քաջալերելու եւ յոռիները քաղցրութեամբ ուղղելու համար:

2. Դաստիարակն իւր իսկ վարմանց վրայ հսկելով եւ դասարանին կառավարութեան մէջ ուղիղ, բարեգործ ու ազնիւ ընթացք մ'ունենալով՝ գործնապէս տալու համար տղոց իւր անձին վրայ արդարութեան, սիրոյ, անկեղծութեան ու քաղաքավարութեան օրինակները:

3. Օգտուելով դպրոցական կեանքի դէպքերէն, այս կամ այն տղուն գովելի կամ պարսաւելի մէկ վարմունքէն, նոյն իսկ իրենց բարոյական զգացման ու դատաստանին կոչում ընելու եւ դէպքը բարոյական դասի մ'առիթ ընելու համար:

4. Օգտուելով տղոց ծանօթ արտաքին եղելութիւններէ եւ օրինակներէ՝ մոլութեանց եւ յոռի կրից (ծուլութիւն, չապլութիւն, որկրամոլութիւն, գինեմոլութիւն, ծխամոլութիւն, եւայլն) տխուր հետեւանքները զգացնելու եւ անոնց մասին պիտանք ազդելու, ինչպէս եւ առաքինութեանց եւ ազնիւ յատկութեանց (աշխատասիրութիւն, ճշմարտախօսութիւն, ընտանեւսիրութիւն, աղքատասիրութիւն, ընկերասիրութիւն, եւայլն) նկատմամբ համակրութիւն եւ փափաք ներշնչելու համար:

5. Նոյն իսկ աղքատի, կարօտեալի ու հիւանդի գործնականապէս օգնելու առիթներ ներկայացնելով տղոց ու յայց տանելով զանոնք բարեգործական հաստատութեանց՝ անոնց մէջ գթութեան ու անձնուիրութեան զգացումները մշակելու համար:

6. Եւ վերջապէս բնութեան մեծ եւ գեղեցիկ տեսարանաց առջեւ դնելով զանոնք՝ անոնց հիացումը գրգռելու եւ կրօնական զգացումը մշակելու համար:

9 ԷՆ 11 ՏԱՐԵԿԱՆ

Նախորդ եղանակաց եւ միջոցներուն կիրառումը, (խօսակցութիւնք, ընթերցումներ եւ բացատրութիւնք, գործնական եղանակներ), բարւոյն ծանօթութիւնն ու զգացումը մշակելու համար աշակերտաց մէջ:

Դասուց եւ ընթերցմանց նիւթերն այնպէս ընտրել ու շարայարել որ ուսուցիչը

տարուան ընթացքին մէջ առիթ ունեցած ըլլայ հետեւեալ ծրագրին ամէն կարեւոր կէտերն իւր բացատրութեանց մէջ շօշափելու :

Տղան ընտանեաց մէջ . — 1. Պարտաւորութիւնք առ ծնողս եւ մեծ-ծնողս . — Հնազանդութիւն , յարգանք , սէր , երախտագիտութիւն : — Օգնել ծնողաց իրենց աշխատութեանց եւ հիւանդութեանց մէջ . — Խնամել զանոնք իրենց ծերութեան օրերուն :

2. Պարտաւորութիւնք եղբարց եւ քրոջ . — Փոխադարձ սէր , մեծերուն կողմանէ փոքրերու պաշտպանութիւն եւ բարի օրինակ :

3. Պարտի առ ծառայս . — Մարդավարութիւն , բարութիւն անոնց նկատմամբ : Տղան դպրոցի մէջ . — Յարատեւութիւն , աշխատասիրութիւն , կանոնապահութիւն , բարեկրթութիւն . — Պարտք առ դաստիարակս : — Պարտք առ ընկերս :

Տղան քաղաքի մէջ . — Պարտք առ ազգն , առ երկիրն (հնազանդութիւն օրինաց եւ իշխանութեան , մասնակցութիւն հանրային ծախուց , նպաստ հանրային օգտին) :

4. Պարտք առ անձն . — Մարմինը . — Մաքրութիւն , ժուժկալութիւն , բարեխառնութիւն , գինովութեան վտանգները . — Մարմնամարդ : 2. Ինչք եւ ստացուածք . — Տնտեսութիւն , պարտքէ խուսափել , խաղամոլութեան ազդեցութիւնը , հետեւանքները , զրամբ եւ շահու մոլութենէն զգուշանալ , շոյլութիւն , ազահութիւն : Աշխատութիւն . իւր հարկաւորութիւնը , իւր օգուտները , իւր բարոյական ազդեցութիւնը , ձեռական աշխատութեան ազնուութիւնը :

4. Հոգին — Ծննդատախտութիւն եւ անկեղծութիւն . երբեք չստել : Անձնական արժանապատուութիւն . յարգել իւր անձը . — Համեստութիւն . ճանչնալ իւր թերութիւնները , զգուշանալ հպարտութենէ եւ սնապաշտութենէ : Տգիտութենէ եւ ծուլութենէ ամչնալ . — Արիւթիւն վտանգաց եւ դժբախտութեան մէջ . համբերութիւն . նախաձեռնութեան ոգի . — Բարկութեան վտանգները :

Գութն առ կենդանիս . — Զջարչարել զանոնք ընդունայն :

2. Պարտք առ այլ մարդիկ . — Արդարասիրութիւն եւ գուր . (Մի՛ ընէք ուրիշին ինչ որ չէք ուզեր որ ուրիշը ձեզ ընէ . — Ըրէ՛ք ուրիշին ինչ որ կ'ուզէք որ ուրիշը ձեզ ընէ) :

2. Զփեսել ուրիշին կեանքին , անձին , ինչքին , համբաւին . — Բարութիւն , եղբայրութիւն , Յարգել ուրիշին հաւատքը (ներողութեան ոգի) :

6. Պարտք առ Աստուած . — Ծանչնալ , սիրել եւ պաշտել զԱստուած . — Առ Նա յայտնել մեր սէրն ո՛չ միայն արտաքին պաշտամամբ , այլ եւ , ու մանաւանդ , առաքինի եւ աստուածահաճոյ գործովը :

Մանօր . Ա. — Այս բոլոր նիւթերուն վրայ կը խօսի ու կը խօսակցի դաստիարակը՝ մեկնելով խղճմտանքի , բարոյական օրինաց ու պարտականութեան գոյութենէն եւ կոչում ընելով տղոց բարոյական-բնական զգացմանց , պարտականութեան եւ պատասխանատուութեան գաղափարին , առանց զայնս տեսականապէս ապացուցանել ջանալու :

Բ. — Այս ծրագրի նիւթոց շատը պիտի կրնայ միանալ կրօնական դասին նիւթոց հետ :

որպէս նախորդ երկու դասընթացից մէջ . — Բաց անտի այս դասընթացքը պիտի պարունակէ դասերու կանոնաւոր շարքի մը մէջ՝ բարոյական ընդհանուր սկզբանց եւ մեր այլ եւ այլ կարգի եւ ի մասնաւորի ընկերական պարտականութեանց ուսման տարրական ընթացք մը , ըստ հետեւեալ ծրագրին .

Ընդհանուր սկզբունք . — Մարդուն բարոյականութեան նկարագիրք . (Բարոյական-հոգեբանական իրողութիւնք . բարոյական գիտակցութիւն կամ խղճմտանք . պատասխանատուութիւն . դատաստան արժանեաց եւ չարժանեաց . վաւերացում բարոյական օրինաց . վարձատրութիւնք եւ պատիժք) :

Բարոյագիտութեան հիմնական ծանօթութիւնք . — Բարին եւ պարտականութիւնք . զանազանութիւն հաճոյից եւ բարւոյն , շահու եւ պարտականութեան , զրական կամ գրեալ ու բարոյական օրինաց , առաքինութեան եւ մոլութեան :

Անհատական բարոյական . — Պարտականութիւնք մարդուն առ անձն իւր (առ հոգին եւ առ մարմինն) . — Պարտականութիւնք մարդոյն կենդանեաց եւ անկենդան բնութեան հետ իւր առնչութեանց մէջ :

Ընկերական բարոյական . — Ա. Ընտանիք . — Պարտականութիւնք ծնողաց եւ որդւոց , քերց եւ եղբարց , փոխադարձ պարտք ամուսնոց . պարտք տերանց եւ ծառայից առ միմեանս . — Ընտանեկան պատուասիրութիւն :

Բ. Ընկերութիւն . — Մարդկային ընկերութեան հարկաւորութիւնն եւ բարիքները . — Արդարութիւն , պայման ամէն ընկերութեան . — Մարդկային համերաշխութիւն եւ եղբայրութիւն :

1. Արդարութեան պարտականութիւնք . — Յարգանք մարդկային կեանքին եւ պատուոյն . — Յարգանք այլոց պատուոյն եւ համբաւին . — յարգանք այլոց զգայնութեան . քաղաքավարութիւն . — Յարգանք այլոց իմացականութեան . — Ներողութիւն . (յարգանք կարծեաց եւ դաւանութեանց) :

2. Պարտականութիւնք սիրոյ կամ եղբայրութեան . — Սիրոյ զանազան աստիճանք , բարեացակամութիւն , հաճոյակատարութիւն , ձեռնտուութիւն , բարեբարութիւն , անձնութիւն :

Գ. Ազգն ու երկիրը . — Հնազանդութիւն օրինաց եւ իշխանութեան . — Հարկ , նըպաստ հանրային օգտին եւ զարգացման . — Անձնուէր մասնակցութիւնք եւ յանձնառութիւնք վարչական պաշտամանց ու հանրօգուտ ծառայութեանց . — Իրաւունք որ կը համապատասխանեն սոյն պարտուց . — Կեանք , պատիւ եւ սեփականութիւն :

Կրօնական բարոյական . — Պարտաւորութիւն առ Աստուած . — Մեր առ Աստուած պարտականութեանց առաջինն է՝ պահել բարոյական օրէնքը եւ գործել առաքինութիւնը :

Պատաստեալ յՈսումնական Խորհրդոյ եւ մատուցեալ ի վաւերացում
Ազգային Կեդրոնական Վարչութեան Խառն Ժողովոյ :

Ոսումնական Խորհրդոյ

Ասեմադպիր

Ասեմապետ

ՊՕՂՈՍ Գ. ՔԷՐԷՍԷՃԵԱՆ

ՏՕՔԹ. ՎԱՀՐԱՄ Յ. ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

1 Մայիս 1897 Կ. Պոլիս

Ազգային Կեդրոնական Վարչութեան Խառն Ժողովն 1897 Մայիս 15ի նստին մէջ
սոյն Կրթական Մրցիւրն ընդունած եւ հաստատած լինելով՝ ըստ այնմ կը յանձնառա-
րեմք ի գործադրութիւն :

23 Մայիս 1897

Պատրիարքարան Հայոց

Կ. Պոլիս

ՊԱՏՐԻԱՐԿ Կ. ՊՈԼՍՈՅ

ՄԱՂԱՔԻԱ

22710

2013

